

Електронний журнал «Ефективна економіка» включено до переліку наукових фахових видань України з питань економіки (Категорія «Б», Наказ Міністерства освіти і науки України № 975 від 11.07.2019). Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292.

Ефективна економіка. 2026. № 4.

ISSN 2307-2105



Copyright © The Author(s). This is an open access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (<https://creativecommons.org/licenses/by/4.0/>).

DOI: <http://doi.org/10.32702/2307-2105.2026.4.107>

УДК 336.22:338.242.4

A. С. Галабурда,

доктор філософії, асистент кафедри економіки та фінансів підприємства,

Державний торговельно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2688-4775>

ФІСКАЛЬНІ ІНСТРУМЕНТИ ПІДТРИМКИ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ЕКОНОМІЧНОЇ НЕСТАБІЛЬНОСТІ

A. Halaburda,

PhD, Assistant of the Department of Economics and Business Finance,

State University of Trade and Economics

FISCAL INSTRUMENTS FOR BUSINESS SUPPORT IN CONDITIONS OF ECONOMIC INSTABILITY

У статті досліджено теоретичні та практичні аспекти фіскального регулювання у процесі стабілізації діяльності суб'єктів господарювання в умовах економічної нестабільності. Визначено роль податкових і бюджетних стимулів як одних із основних інструментів розвитку підприємництва. Досліджено поточний стан та динаміку розвитку бізнес-

середовища в умовах воєнного стану. Проаналізовано фінансові інструменти державної підтримки бізнесу та оцінено ефективність їх використання. Обґрунтовано пріоритетні напрямки фінансового стимулювання діяльності підприємств для забезпечення стійкості економіки країни. У дослідженні використано методи системного аналізу, порівняння та статистично групування з метою оцінки ефективності використання фінансових інструментів підтримки на стан розвитку підприємницького сектору економіки в умовах воєнного стану. Приділено увагу міжнародному досвіду застосування важелів підтримки суб'єктів господарювання під час кризових періодів та визначити можливості його адаптації до вітчизняних реалій.

This article examines the theoretical and practical aspects of fiscal regulation in the process of stabilising the operations of economic entities in conditions of economic instability. It identifies the role of tax and budgetary incentives as key instruments for the development of entrepreneurship. The current state and dynamics of the business environment under martial law are analysed. The fiscal instruments of state support for business are analysed, and the effectiveness of their use is assessed. Priority areas for fiscal stimulation of business activity to ensure the stability of the country's economy are substantiated. The study employs methods of systemic analysis, comparison and statistical grouping to assess the effectiveness of fiscal support instruments on the development of the entrepreneurial sector of the economy under martial law.

The paper describes the transformative processes in the state's fiscal policy, which has faced the challenges posed by the lockdown restrictions resulting from the spread of COVID-19 and the imposition of martial law across the country. The state's role in ensuring business continuity under martial law is undergoing a significant transformation: it is shifting from being a regulator of the market environment to an active agent of crisis management and a guarantor of economic security. Attention is paid to international experience in implementing tax policy to adapt the economy to crisis situations, and the possibilities for its use in

developing financial instruments to support the business sector are identified, taking into account the state of the country's socio-economic development.

The findings of this study indicate that the functioning of the business sector is one of the country's strategically important priorities; for this reason, fiscal support instruments should be utilised to foster a stable economic environment. Given the difficult operating conditions, the mechanism of market self-regulation requires active, well-founded state intervention through its financial instruments. It is important to achieve a coordinated, synergistic relationship between the state and economic entities, which will ensure the socio-economic development of society, reduce the risk of rising unemployment, improve the quality of goods and services produced, strengthen business competitiveness and increase the interest of international partners.

Ключові слова: *економічна нестабільність, фінансові інструменти, державна підтримка бізнесу, стійкість підприємств, податкова політика, соціально-економічний розвиток.*

Keywords: *economic instability, fiscal instruments, state support for business, business resilience, tax policy, socio-economic development.*

Постановка проблеми у загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. Сучасна національна економіка перебуває у стані турбулентності, що викликано військовими діями, великою міграцією населення, вимушеною зміною логістичних зв'язків та енергетичними кризами. В умовах економічної нестабільності стандартні механізми ринкового регулювання є недостатніми для підтримання безперервного функціонування бізнесу, що зумовлює необхідність активного державного втручання. Фінансова політика держави стає одним із ключових важелів для підтримки діяльності приватного сектору. З метою стабілізації економічного середовища державою використовується низка фінансових інструментів задля стабілізації

економічного середовища, але цей процес потребує адаптації до специфіки кризового періоду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значна кількість дослідників присвячують свої наукові праці питанням підтримки і стимулювання діяльності бізнесу в умовах економічної нестабільності та викликів спричинених війною. Дослідження спрямовані на систематизацію існуючих підходів до підтримки бізнесу, визначенню ключових інструментів фінансування підприємств, а також напрямів вдосконалення державної політики стимулювання підприємницької діяльності та вивчення міжнародного досвіду. Негативний вплив кризових факторів на діяльність підприємств зумовив актуалізацію визначення ефективних інструментів державної підтримки, а також пошук нових джерел фінансування підприємницької діяльності в умовах підвищених ризиків.

Зокрема, Т. Мурована у науковому дослідженні визначає основні тенденції та методи підтримки вітчизняного підприємництва в умовах воєнного стану, звертаючи увагу на вразливість сектору підприємництва України. Також було зазначено, що бізнес є основою для задоволення потреб громадян і держави не лише під час воєнних подій, але й на етапі відновлення і виходу із повоєнної кризи [1].

Г. Блакита та О. Беліменко дослідили, що з метою забезпечення стійкості діяльності підприємств необхідно досягнути синергічного зв'язку між державою та підприємцями через цілісну систему заходів. Насамперед це такі кроки як: покращення нормативно-правової бази, заходи щодо підтримки виходу на зовнішні ринки, створення та надання доступної грантової та кредитної допомоги, розширення міжнародної співпраці щодо залучення додаткового капіталу [2].

Ю. Солоненко і П. Панасюк розглянули питання державної підтримки та стимулювання бізнесу України в умовах війни. З метою мотивації та забезпечення підприємницької діяльності науковці запропонували декілька сучасних державних грантових програм. Також визначили, що державне

податкове стимулювання відіграло важливу роль у стабілізації середовища функціонування бізнесу у надважких умовах [3].

Кобеля-Звір М. та Вовчак О. у науковому дослідженні оцінили механізм кредитно-грантової підтримки, специфіку залучення вітчизняного бізнесу до таких програм та потенціал використання таких фінансових інструментів підтримки малим підприємництвом для адаптації їх ділової активності до викликів воєнного часу [4].

У дослідженні Т. Ковтун приділено увагу особливостям державної фінансової допомоги, яка спрямована на стабілізацію і відновлення бізнес-сектору в період воєнних дій та збереження кількості робочих місць. Авторкою було зауважено, що фінансовий інструментарій має узгоджуватися з вектором економічної політики, відзначатися системністю та відповідати стратегічним орієнтирам розвитку підприємництва в умовах воєнного стану. Також було виділено ряд основних проблем бізнесу, які перешкоджають процесу відновлення і розвитку підприємницької діяльності в країні [5].

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Метою дослідження є визначення ролі фіскальних інструментів підтримки бізнесу, з метою забезпечення розвитку підприємницького сектору та стимулювання економічного відновлення в умовах нестабільності.

Обумовлена мета визначає необхідність вирішення наступних завдань:

- розкрити теоретичну сутність фіскального регулювання та визначити роль податкових і бюджетних стимулів у системі розвитку підприємництва;
- дослідити поточний стан та динаміку розвитку бізнес-середовища в умовах економічної нестабільності;
- визначити фіскальні інструменти підтримки бізнесу та оцінити їх ефективність;
- проаналізувати міжнародний досвід застосування важелів підтримки суб'єктів господарювання під час кризових періодів та визначити можливості його адаптації до вітчизняних реалій.

Виконання поставлених завдань дозволить дослідити рівень державних фінансових інструментів з метою підтримки та стимулювання діяльності бізнесу в умовах економічної нестабільності, а також обґрунтувати перспективи їх удосконалення з урахуванням потреб соціально-економічного розвитку суспільства.

Виклад основного матеріалу дослідження. Стрімка трансформація світового простору, зростання фінансових дисбалансів та структурної перебудови національної економіки, викликає вирішення питання підтримки фінансової стійкості підприємницького сектору і стимулювання подальшого його розвитку. Введення військового стану та початок повномасштабної війни на території нашої держави особливо вплинули на соціально-економічне середовище, що змінило клімат функціонування бізнесу. Країна почала існувати в умовах невизначеності та економічної нестабільності, яка проявлялася коливанням валютних курсів, поглибленням інфляційних процесів, зниженням платоспроможного попиту, порушенням логістичних ланцюгів і проблемним доступом до фінансових ресурсів.

Роль держави в умовах військового стану щодо забезпечення функціонування бізнесу значно трансформується: від регулятора ринкового середовища вона переходить до активного суб'єкта антикризового управління та гаранта економічної безпеки. Оскільки перед Урядом стоїть нагальне питання щодо підтримки фінансової стабільності країни і забезпечення обороноздатності, державне регулювання набуває стабілізаційного та відновлювального характеру. Зазвичай державою використовуються стимулюючі інструменти, щоб збалансувати ринковий механізм та стимулювати діяльність бізнесу. Однак, сьогодення змусило переглянути усталений процес і вимагає приймати швидкі рішення з максимальною ефективністю.

Попри воєнні ризики та значні пошкодження в Україні, продовжується комплексна система підтримки підприємництва. Відповідно до інформації Національного інституту стратегічних досліджень, у дану систему входить

значна кількість фінансових інструментів (кредити, лізинг, державні гарантії), дерегуляційні ініціативи та цифрові сервіси для оперативної взаємодії бізнесу з державою. Ця система поєднує фінансові інструменти Розвиток платформи «Пульс», дашборду бізнес-клімату та програм зовнішньоекономічної підтримки, зокрема авторизованого економічного оператора (АЕО) та Експортно-кредитного агентства (ЕКА), сприяє підвищенню конкурентоспроможності підприємств, зменшенню ризиків, а також створює основу для стійкого економічного розвитку [6].

За поточних обставин держава активно використовує фінансовий інструментарій з метою регулювання соціально-економічного середовища. У першу чергу це застосування податкових преференцій, бюджетних дотацій, реструктуризація податкових зобов'язань, грантів та механізмів державного гарантування, що спрямовані на нівелювання ризиків, підтримку зайнятості населення та залучення нових джерел фінансування. Основними чинниками ефективності такої політики є її релевантність викликам і зменшення шоків, цільовий характер надання допомоги та гармонізація з макроекономічною стратегією країни. Адже існує тісний синергійний зв'язок між державою та бізнес-середовищем, від взаємоузгодженості якого залежить соціально-економічний розвиток країни і можливість забезпечити її обороноздатність.

Таблиця 1. Частка податку на прибуток підприємств у структурі податкових надходжень Зведеного бюджету України 2021-2025 рр., млн грн

Рік	Податкові надходження	Податок на прибуток підприємств	Частка, %
2019	1070321,80	117316,70	11,0%
2020	1136687,10	118471,70	10,4%
2021	1453804,00	163844,40	11,3%
2022	551243,30	130561,70	23,7%
2023	1638085,00	159290,40	9,7%
2024	2088283,70	299051,10	14,3%
2025	2520339,10	308358,80	12,2%

Складено автором за матеріалами [7].

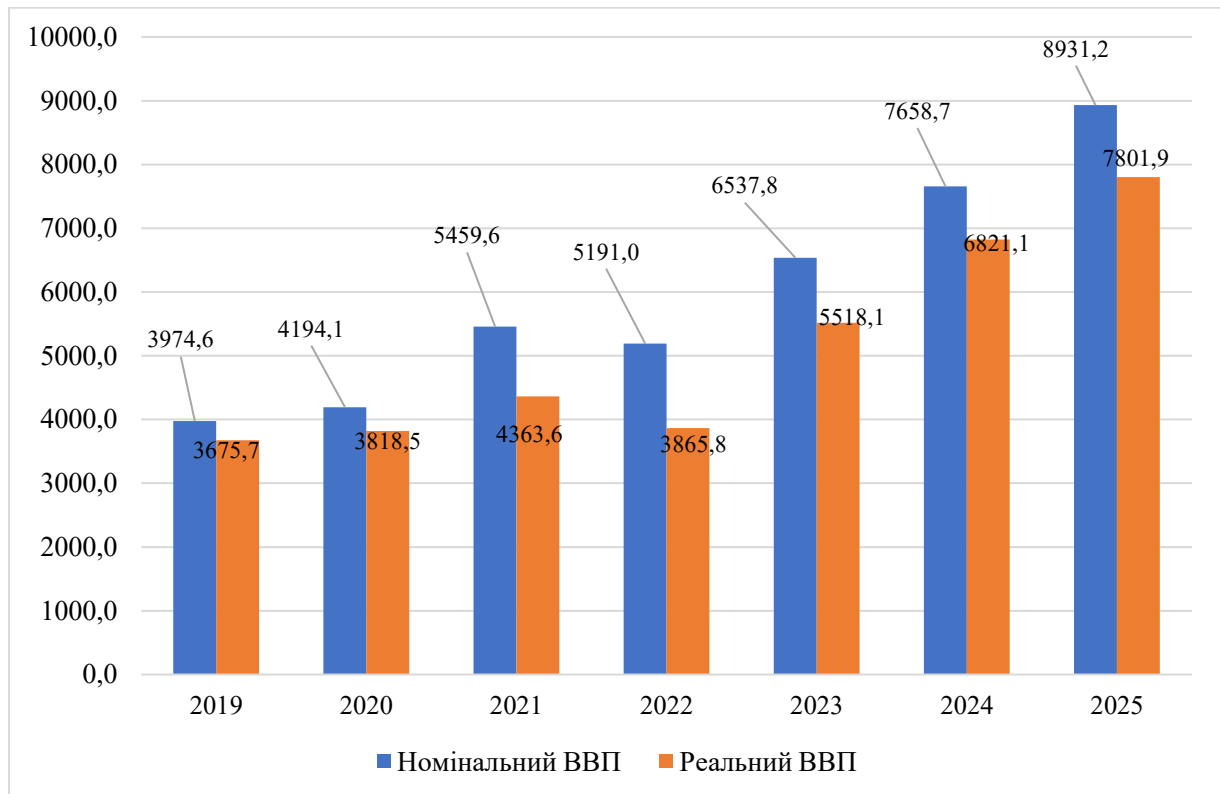
Як відомо, що основна частина доходів Державного бюджету залежить від рівня податкових надходжень, оскільки саме вони є найбільш стабільним джерелом його наповнення. Відповідно до наведених даних у табл. 1 можна спостерігати яку частку займають податки на прибуток підприємств у структурі податкових надходжень. У 2020 році відбулося значне зниження рівня реального ВВП на 4% у річному вимірі, що було викликано зниженням внутрішнього інвестиційного попиту через невизначеність подальшого розвитку карантинних обмежень [8]. Протягом періоду 2020-2021 роки суб'єкти підприємницької діяльності оговтувалися від обмежень та спаду ділової активності у зв'язку з пандемією COVID-19 з поступовою адаптацією до нових умов. Уряд перейшов до стимулюючої податкової політики, запровадивши значну кількість пільг, які спрямовувалися на підтримку ліквідності малих та середніх підприємств. Насамперед на окремі періоди ввели податкові канікули, встановили мораторій на проведення документальних та фактичних перевірок, зняли штрафні санкції за порушення податкового законодавства. Також було вдосконалено державну програму «Доступні кредити 5-7-9%» з підтримки бізнесу в умовах карантину, яка мала на меті рефінансувати існуючі кредити під 0% (у певні періоди), кредитні кошти можна було використати не лише на інвестиційну діяльність, а й на поповнення обігових коштів та виплату заробітних плат. Варто зазначити, що завдяки державній підтримці функціонування суб'єктів господарювання, частка податкових надходжень від підприємницької діяльності залишилася в стабільному обсязі. [9].

Однак, з початком повномасштабної війни і введенням військового стану, бізнес знову зіштовхнувся з викликами, що стало шоком. За результатами оновленої оцінки RDNA4, яку опублікував Світовий банк, за період із лютого 2022 року по грудень 2025 року завдана шкода Україні сягнула понад 195 мільярдів доларів США (166 мільярдів євро), порівняно зі 176 мільярдами доларів США (150 мільярдів євро) в оцінці у лютому 2025 року. Визначається, що найбільш постраждалими секторами є житловий,

транспортний та енергетичний сектори. Завдана шкода, збитки та потреби і надалі лишаються зосередженими у прифронтових областях та великих мегаполісах [10,11]. Враховуючи всі втрати та руйнування територій, зміну логістичних зв'язків і пошкодження підприємств, відбулося скорочення обсягів прямих інвестицій в Україну, що негативно вплинуло на рівень ВВП та експорт, капітальні інвестиції і промислове виробництво, зріс дефіцит торгівлі товарами. На жаль, завдані збитки створюють ризикові умови та суттєво ускладнюють ведення бізнесу, особливо малого та середнього, що спричинило скорочення обсягів податкових надходжень, у тому числі і податку на прибуток підприємств.

Проте, незважаючи на наявні загрози, держава і бізнес продовжують співпрацювати задля досягнення єдиної мети – миру та забезпечення безпеки соціально-економічного середовища. За період січень-лютий 2026 року до Зведеного бюджету України надійшло 19 млрд грн податкових надходжень від прибутку підприємств, що на 3,3 млрд грн більше, ніж за аналогічний період у 2025 році. Також помітно, що протягом перших двох місяців 2026 року домінуючу роль у формуванні податкових доходів Зведеного бюджету України відігравали торгівельна та переробна галузі, які акумулювали третину надходжень. Зазначені сектори економіки продовжують зберігати статус одних із стратегічних наповнювачів бюджету, забезпечуючи стабільність надходжень.

В умовах економічної нестабільності аналіз структури ВВП та його галузевої компоненти є важливою передумовою для оцінки макросередовища країни та інвестиційного клімату, прогнозування вартості залученого капіталу та розробки сценаріїв фінансової стійкості підприємства в середньостроковій перспективі. У системі взаємодії приватного сектору та державних інституцій ВВП виступає базовим параметром для оцінки фіскального навантаження та визначення межі податкової спроможності бізнесу. На сьогоднішній день показник ВВП є стратегічним орієнтиром для розвитку бізнесу (рис. 1).



**Рис.1. Динаміки номінального та реального ВВП України,
2021-2025 рр., млрд грн**

Складено автором за матеріалами [12, 13].

У 2020 році спостерігалось падіння рівня ВВП, що було викликано поширенням пандемії COVID-19 і початком введення карантинних обмежень. Також відбулося зниження обсягів споживання, зросла інвестиційна невизначеність – під впливом даної ситуації погіршилися показники секторів економіки. Варто зазначити, у другому півріччі поступово відновлювалося споживання домогосподарств і цим підтримало сферу торгівлі. Трансформаційні зміни, які почали відбуватися, сприяли поступовій адаптації бізнесу до нових умов функціонування і вплинули на підняття рівня ВВП у 2021 році [14, 15].

Однак, після помітного пожвавлення економічної активності, 2022 рік став шоковим для всієї країни. Повномасштабне вторгнення на територію нашої держави принесло великі втрати та руйнування, спричинило обвал усіх економічних показників, але водночас продемонструвало неймовірну

здатність бізнесу до виживання. Відповідно до даних Державної служби статистики, у 2022 році реальний ВВП скоротився на 28,8%, що було викликано пошкодженнями і втратою виробничих потужностей, зміною логістичних зв'язків та різким звуженням внутрішнього попиту [16].

Помірне відновлення економічної активності у 2023 році (зростання ВВП на +5,5%), відбувалося за окремими видами діяльності та залежало від секторів економіки. Найбільше пожвавлення спостерігалось: будівництво (+27,1%); мистецтво, спорт та відпочинок (+27,8%); переробна промисловість (+14,9%); інформація та телекомунікації (+14,2%); операції з нерухомим майном (+14,1%), а також у сільське господарство (+11,1%). Одним із ключових каталізаторів поступового відновлення економіки став внутрішній попит. Кінцеві споживчі витрати зросли на 6,2%, у тому числі витрати домашніх господарств на 4,3%, а сектор загального державного управління на 9,2%, що підкреслює значення бюджетної підтримки та підвищенні державних видатків. Стабілізаційні процеси внутрішнього ринку суттєво вплинули на інвестиційний клімат країни, а саме на валове нагромадження капіталу (+48,1%). Такий показник свідчить про поступове відновлення інфраструктури, житла та адаптації функціонування економіки в умовах воєнного стану [16, 17].

Дослідження фінансових показників 2024-2025 років продемонструвало уповільнене економічне зростання, але більш збалансоване у порівнянні з попередніми періодами. Такий стан свідчить про перехід від фази відновлювального зростання до етапу відносної стабілізації. Проте, слід зауважити, що і в даному часовому проміжку спостерігалось, що ділова активність за секторами економіки все ще відрізняється і має несинхронний характер. У 2025 році питання внутрішнього попиту було ключовим: роздрібна торгівля зросла на 8,1%, а оптова на 0,8%. [16, 17].

Макроекономічні прогнози на 2026-2028 роки, які надаються експертами, свідчать очікуване помірне зростання обсягу ВВП та ділової активності суб'єктів господарювання [17, 18]. Проте, загрози та рівень

проблем, які виникли внаслідок війни, все ще мають великий вплив на формування соціально-економічного середовища країни. Основними детермінантами відбудови держави є забезпечення стабільності енергетичної системи, оптимізація логістичних шляхів та подальша фінансова підтримка суб'єктів господарювання й громадян. Окремим важливим пріоритетом у розвитку соціально-економічного середовища є інвестиційні проєкти із розмінування та рекультивації аграрних земель [18]. Економіка країни продовжує адаптуватися до нових умов функціонування, завдяки реалізації заходів державної та міжнародної підтримки, враховуючи виклики воєнного часу.

Державна підтримка бізнесу є одним із основних пріоритетних завдань Уряду. В умовах війни вона виконує досить важливу місію, оскільки саме завдяки підприємницькому сектору забезпечується функціонування економіки, стабільно наповнюються бюджети та зберігаються робочі місця. Бізнес зіштовхнувся з системними ризиками, які пов'язані зі знищенням активів, втратою ринків збуту, дефіцитом фінансових і людських ресурсів, що підкріплюється зростанням невизначеності. Зважаючи на такі важкі умови функціонування, механізм ринкової саморегуляції потребує активного обґрунтованого втручання держави через її фінансові інструменти. Таким чином можна виділити наступні ключові завдання державної підтримки суб'єктів господарювання:

- економічна стійкість галузей економіки;
- соціальна стабільність і зменшення рівня безробіття;
- наповнення бюджету та інвестиційна активність;
- відновлення виробничого потенціалу.

З моменту введення воєнного стану було проведено масштабну трансформацію фінансового механізму держави таким чином, щоб забезпечити обороноздатність і зберегти економічну активність. Використання державних фіскальних інструментів, насамперед спрямоване на зменшення податкового навантаження та підтримки ліквідності

підприємств, що у своєму пріоритеті допоможе бізнесу швидше реагувати на загрози та адаптувати податкову систему під виробничі можливості. Одним із важливих кроків стало запровадження спрощеної системи оподаткування і внесення змін до правил подання звітності. Було введено низку тимчасових пільг, які дозволили стабілізувати ціни: звільнення від ПДВ та мита на імпорт критично важливих товарів; податкові пільги для пального та енергоресурсів; податкові знижки на благодійну допомогу [19]. Дозволялося здійснити відстрочку податкових зобов'язань, якщо є підстави, які унеможливають їх виконання [20]. З метою зменшення тиску на діяльність суб'єктів господарювання, було введено мораторій на скасування проведення більшості податкових перевірок. Однак, деякі внесені зміни до податкового законодавства переглянули через ризик зростання бюджетного дефіциту, державного боргу та формування довгострокових фіскальних ризиків [21]. Тому важливим є досягненням балансу між фіскальним стимулюванням бізнесу та дотриманням бюджетної стабільності, щоб гарантовано фінансувати стратегічно важливі видатки.

Під час глобальної економічної кризи у 2008-2009 роках США використали один із інструментів фіскальної політики (податкові пільги) як допомогу в зниженні навантаження на підприємства, з метою пожвавлення споживчого попиту та відновлення реального сектору економіки. Такі кроки були орієнтовані на підтримку домогосподарств із низьким рівнем доходів, а також стратегічно важливих галузей економіки. Суб'єктам господарювання дозволялося зараховувати поточні збитки у рахунок прибутків за попередні п'ять років (замість двох), що відкриває доступ до механізму податкового відшкодування. Важливим питанням з надання податкових пільг було для розвитку відновлюваної енергетики та інвестування в цифровізацію [22, с. 66-67].

Досвід Ізраїлю щодо взаємодії органів державної та місцевої влади з суб'єктами господарювання свідчить про доцільність поглиблення регулювання їх зв'язку через офіційних посередників. Адже злагоджений

діалог між бізнесом та державою є одним із чинників для стабільного економічного розвитку країни. Ефективна взаємодія дозволить підприємствам висвітлювати свої перспективи чи проблеми, а держава у відповідь буде формувати нові шляхи чи інструменти підтримки задля забезпечення сталого зростання та інвестиційної привабливості [23, с. 8].

У період поширення коронавірусної хвороби COVID-19, яка фактично зупинила економічну активність у всьому світі, фінансова підтримка бізнесу в Франції відображалася комплексним підходом. Зокрема, такий механізм містив у собі відтермінування сплати податків, введення пільг. Також було переглянуто ставки податку щодо зниження для окремих категорій товарів та гнучке коригування податкових платежів залежно від фінансових результатів підприємств. Урядом Франції було виділено понад 225 млрд євро з метою підтримки бізнесу. Частина суми у розмірі 60 млрд євро спрямовувалася на фінансування програми часткового безробіття та компенсацію операційних збитків для малого та мікробізнесу через Фонд солідарності. Такий крок допоміг знизити рівень банкрутства підприємств та запобігти поглибленню безробіття, стимулювати економічну активність [24, 25].

Використання міжнародного досвіду з питань підтримки бізнесу в умовах нестабільності та невизначеності набуває особливого значення. Адаптація таких практик дозволить сформувати ефективні інструменти стабілізації підприємницького сектору і поступово інтегрувати їх у соціально-економічне середовище країни.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямі.
В умовах війни та економічної турбулентності підтримка бізнесу в Україні має стратегічне завдання. Адаптація від ефективності взаємодії держави з суб'єктами підприємницької діяльності залежить стабільність соціально-економічного розвитку суспільства, забезпечення обороноздатності країни та інвестиційна привабливість для міжнародного партнерства. Використання комплексного механізму державної підтримки дозволить забезпечити

ліквідність підприємств, зберегти економічну активність та стимулювати розвиток бізнесу попри кризові явища.

Поглиблення досліджень взаємодії держави і бізнесу дозволить удосконалити використання фінансових інструментів підтримки з метою швидкої реакції на ризики та їх успішного подолання. Важливим залишається завдання допомогти забезпечити сталий розвиток суспільства та успішно інтегруватися у світовий економічний простір.

Література

1. Мурована Т. (2023). Вітчизняне підприємництво в умовах воєнного стану: основні тенденції та методи підтримки. *Економіка та суспільство*, (47). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

2. Беліменко О., Блакита Г. (2025). Економічна стійкість підприємств в умовах війни. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*, № 1(54). DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2025-54-2>

3. Солоненко Ю., Панасюк П. (2023). Державна підтримка та стимулювання бізнесу України в умовах війни. *Галицький економічний вісник*, № 3 (82). С. 190-200. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.190

4. Кобеля-Звір М., Вовчак О. (2024). Грантово-кредитні інструменти підтримки бізнесу в умовах війни. *Трансформаційна економіка*, № 1 (06). С. 27-32. DOI: <https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-6-5>

5. Ковтун Т. (2022). Державна фінансова підтримка для стійкості та відновлення бізнесу у воєнний час. *Вчені записки ТНУ імені В.І. Вернадського. Серія: Публічне управління та адміністрування*, Том 33 (72) № 6. С. 102-111. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/16>

6. Інструменти підтримки бізнесу у воєнний час. 2025 рік. Підсумки. Національний інститут стратегічних досліджень. URL: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-u-voyennyu-chas-2025-rik-pidsumky>

7. Державний веб-портал бюджету для громадян. Open Budget. URL: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2025&budgetType=CONSOLIDATED>

8. Коментар Національного банку щодо зміни реального ВВП у 2020 році. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2020-rotsi>

9. Про надання фінансової державної підтримки: постанова Кабінету Міністрів України від 24 січня 2020 р. № 28. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text>

10. Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released. World Bank Group. URL: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released>

11. Ukraine - Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 - December 2025. World Bank Group. URL: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf>

12. ВВП України. Економіка України. Індекси. МінФін. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/>

13. Квартальні національні рахунки. Державна служба статистики. URL: https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_QUARTERLY_NATIONAL_ACCOUNTS%28~%29&filter=GROSS_DOM_PRODUCT.UA00000000000000000000.CURR_PRICES.T.Q

14. Ukraine. Overview. World Bank Group. URL: <https://data.worldbank.org/country/ukraine>

15. Макроекономічні показники. Статистика. Національний банк України. URL: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#2>

16. Динаміка та структурні зміни ВВП України у 2022-2025 роках. Державна служба статистики. URL: <https://stat.gov.ua/uk/publications/dynamika-ta-strukturni-zminy-vvp-ukrayiny-u-2022-2025-rokakh>

17. Макроекономічний прогноз на 2026-2028 роки. Міністерство фінансів України. URL: https://mof.gov.ua/uk/macroeconomic_forecast_for_2020-2022-379
18. Україна: Економічні орієнтири на 2026-2028 роки. Консенсус-Прогноз. Міністерство економіки, довкілля та сільського господарства України. URL: <https://me.gov.ua/view/ad731854-99d4-4850-82bb-e854b712bc3b>
19. Податковий кодекс України від 01.03.2022 № 2755-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20220301#Text>
20. Воєнний стан: зміни в оподаткуванні. KPMG. URL: <https://kpmg.com/ua/uk/media/press-releases/2024/09/voyenny-stan-zminy-v-opodatkuvani.html>
21. Звітність і сплата податків для бізнесу в умовах воєнного стану. Системи для бізнесу. URL: <https://sys2biz.com.ua/news/zvitnist-i-splata-podatviv-dlya-biznesu-v-umovah-voyennogo-stanu/>
22. Ходжаян А., Маслов А., Нестеренко О., Шеїн О. (2025). Оптимізація бюджетної політики в системі забезпечення економічної безпеки: українські та зарубіжні кейси. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, 3(62), С. 61–78. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.62.2025.4719>
23. Трохимишин, С., Булуй, О. (2025). Підтримка бізнесу в громадах в умовах війни. *Економіка та суспільство*, (77). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-34>
24. COVID-19. Tax measures. Gide. URL: <https://www.gide.com/en/news-insights/covid-19-tax-measures/>
25. Keeping the Receipts in France: COVID-19 Support Measures to Businesses. International Monetary Fund. URL: <https://blog-pfm.imf.org/en/pfmblog/2021/11/keeping-the-receipts-in-france-covid-19-support-measures-to-businesses>

References

1. Murovana T. (2023). "Domestic entrepreneurship under the conditions of marital state: main trends and methods of support". *Economy and Society*, vol. (47). DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-49>

2. Belimenko O., Blakyta H. (2025). "Economic resilience of enterprises in war conditions". *Scientific bulletin of the Tavria State Agrotechnological University*, vol. 1 (54). DOI: <https://doi.org/10.32782/2519-884X-2025-54-2>
3. Solonenko Yu., Panasiuk P. (2023). "State support and business stimulation Ukraine in the conditions of war". *Galician economic journal*, vol. 82, no. 3, pp. 190-200. DOI: https://doi.org/10.33108/galicianvisnyk_tntu2023.03.190
4. Kobelia-Zvir M., Vovchak O. (2024). "Grant and loan tools for business support in war time". *Transformational economy*, vol. 1 (06), pp. 27-32. DOI: [10.32782/2786-8141/2024-6-5](https://doi.org/10.32782/2786-8141/2024-6-5)
5. Kovtun T. "State financial support for business sustainability and recovery during wartime". (2022). *Scientific Notes of Taurida National V. I. Vernadsky University. Series: Public management and administration*. vol. 33 (72), no. 6, pp. 102-111. DOI: <https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/16>
6. National Institute for Strategic Studies (2025), "Business Support Tools During Martial Law. 2025. Results", available at: <https://niss.gov.ua/news/komentari-ekspertiv/instrumenty-pidtrymky-biznesu-u-voyennyi-chas-2025-rik-pidsumky> (Accessed 05 April 2026).
7. State web portal of budget for citizens. Open Budget (2026), available at: <https://openbudget.gov.ua/?month=12&year=2025&budgetType=CONSOLIDATED> (Accessed 05 April 2026).
8. National Bank of Ukraine (2020), "NBU Comment on Change in Real GDP in 2020", available at: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/komentar-natsionalnogo-banku-schodo-zmini-realnogo-vvp-u-2020-rotsi> (Accessed 05 April 2026).
9. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine. (2020). "On the provision of financial state support", available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/28-2020-%D0%BF#Text> (Accessed 05 April 2026).
10. World Bank Group (2026), "Updated Ukraine Recovery and Reconstruction Needs Assessment Released", available at: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2026/02/23/updated-ukraine-recovery-and-reconstruction-needs-assessment-released> (Accessed 05 April 2026).

11. World Bank Group (2026), “Ukraine - Fifth Rapid Damage and Needs Assessment (RDNA5): February 2022 - December 2025”, available at: <https://documents1.worldbank.org/curated/en/099022026094036395/pdf/P514499-22f93f3a-4278-42bc-b907-db9553d12069.pdf> (Accessed 05 April 2026).

12. Minfin (2026), “GDP of Ukraine. Economy of Ukraine Indices”, available at: <https://index.minfin.com.ua/ua/economy/gdp/> (Accessed 05 April 2026).

13. Statistics Service (2026), “Quarterly national accounts. Data Bank State”, available at: https://stat.gov.ua/uk/explorer?urn=SSSU%3ADF_QUARTERLY_NATIONAL_ACCOUNTS%28~%29&filter=GROSS_DOM_PRODUCT.UA000000000000000000.CURR_PRICES._T.Q (Accessed 05 April 2026).

14. World Bank Group (2026), “Ukraine. Overview”, available at: <https://data.worldbank.org/country/ukraine> (Accessed 05 April 2026).

15. National Bank of Ukraine (2026), “Macroeconomic Indicators. Statistics”, available at: <https://bank.gov.ua/ua/statistic/macro-indicators#2> (Accessed 05 April 2026).

16. State Statistics Service (2026), “Dynamics and structural changes in Ukraine's GDP in 2022-2025”, available at: <https://stat.gov.ua/uk/publications/dynamika-ta-strukturni-zminy-vvp-ukrayiny-u-2022-2025-rokakh> (Accessed 05 April 2026).

17. Ministry of Finance of Ukraine (2026), “Macroeconomic forecast for 2026-2028”, available at: https://mof.gov.ua/uk/macroeconomic_forecast_for_2020-2022-379 (Accessed 05 April 2026).

18. Ministry of Economy, Environment and Agriculture of Ukraine (2026), “Ukraine: Economic Guidelines for 2026-2028. Consensus-Forecast”, available at: <https://me.gov.ua/view/ad731854-99d4-4850-82bb-e854b712bc3b> (Accessed 05 April 2026).

19. Verkhovna Rada of Ukraine (2022), “Tax Code of Ukraine”, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/ed20220301#Text> (Accessed 05 April 2026).

20. KPMG (2026), “Martial law: changes in taxation”, available at: <https://kpmg.com/ua/uk/media/press-releases/2024/09/voyennyi-stan-zminy-v-opodatkovanni.html> (Accessed 05 April 2026).

21. Systems for business (2026), “Reporting and tax payment for business under martial law”, available at: <https://sys2biz.com.ua/news/zvitnist-i-splata-podatkov-dlya-biznesu-v-umovah-voyennogo-stanu/> (Accessed 05 April 2026).

22. Khodzhaian, A., Maslov, A., Nesterenko, O., Shein, O. (2025). “Optimization of fiscal policy in the system of economic security: ukrainian and international cases”. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, vol. 3(62), pp. 61–78. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.62.2025.4719>

23. Trokhymyshyn, S., Buluy, O. (2025). “Supporting business in communities in war conditions”. *Economy and Society*, vol. 77. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2025-77-34>

24. Gide (2020), “COVID-19. Tax measures”, available at: <https://www.gide.com/en/news-insights/covid-19-tax-measures/> (Accessed 05 April 2026).

25. International Monetary Fund (2021), “Keeping the Receipts in France: COVID-19 Support Measures to Businesses”, available at: <https://blog-pfm.imf.org/en/pfmblog/2021/11/keeping-the-receipts-in-france-covid-19-support-measures-to-businesses> (Accessed 05 April 2026).

Отримано редакцією журналу / Received: 14.04.26

Прорецензовано / Revised: 20.04.26

Дата публікації / Published: 23.04.26